Anul IV. Orăștie, la 3/16 Septemvrie 1905. Nr. 38.

ABONAMENT:
Pe an 6 cor.; pe 1/2 an 3 cor.
Pentru economi numai 4 cor. pe an.
Pentru România pe an 15 Lei.
Manuscripte nu se redau.

LIBERTATEA

INSERȚIUNI:
se socotesc după tarifă cu prețuri foarte moderate.
Abonamentele se plătesc înainte.
Apare în fiecare Sâmbătă.

Adunări de popor.

Și până ce conferența națională din 20 Septemvrie va aduce hotărîrile sale, — printre cari credem că va fi și aceea, de a să ținea adunări de popor în toată țeara, cerînd aducerea legii care să dee vot universal, — printre Români să țin mereu adunări de popor de acest fel.

Dumineca trecută deputații români din Arad au fost toți trei între alegătorii lor:

Dl *Dr. St. C. Pop* a avut o mare adunare în Pâncota, alta în Târnova, ridicînd valuri puternice în jurul dsale și bărbătești reclamări dela guvern în favorul votului universal!

Dl *Dr. I. Suciu* a ținut de asemenea o mare adunare de alegători și popor, în cercul dsale, zmulgînd la fel cererea puternică a poporului de a să lărgi dreptul de alegător.

Dl *I. Rusu-Șirianu* a făcut același lucru în adunările de Duminecă și de Luni.

Dl *Dr. Mihali*, deputatul Ilendei a ținut în 12 Sept. o mare adunare de popor în Somcuta-mare. Erau de față peste 4000 de oameni. A vorbit cu mare efect deputatul Dr. Mihali și dl Dr. Alexandru Vajda Voevod, răpind poporul la puterile reclamări a drepturilor sale.

Iar' în 13 Sept. s'a ținut de aceiași și cu asemenea reușită, adunare în *Beclean*.

Peste tot locul poporul a alergat ca spre adevărații săi trimiși, și le-au dat îndrumări unanime și puternice, să lupte din răsputeri spre a scoate în dietă o lege mai bună electorală.

*

Dr. Vlad între alegători.

Deputatul Orăștiei, fiind dus peste vară mai mult timp să-'și vadă de sănătate, — urmează de acum pilda soților săi de mai sus:

Pe Duminecă în 17 Septemvrie a anunțat ***mare adunare de alegători și popor în comuna Romos,*** (lîngă Orăștie), la care sunt poftiți a lua parte frații nostri din comunele *Romos*, *Romoșel*, *Vaidei*, *Pișchinți*.

Deputatul va da samă alegătorilor despre ce au putut face și ce nu în dietă, unde au fost trimiși, — apoi să va pune în desbatere chestia *votului universal*, avînd a să lua hotărîri îndrumătoare pentru deputatul cercului, în această chestie.

Falnicii Români din Romos, Vaidei, Romoșel și Pișchinți, cei cari atît de frumos s'au ținut și la alegerea asta, pregătesc o frumoasă primire, cu banderiu de călăreți și alaiu sărbătoresc, deputatului lor, celui dintîi deputat român ce au putut alege de cînd au fost puși într'un cerc cu Orăștia.

Vom merge cu toții cu drag în mijlocul lor.

Trebue permisă!

Confrații nostri Slovaci au fost convocat și ei pe Dumineca trecută (10 Sept. n.) o mare adunare poporală politică.

Primpretorul cercului n'a vrut însă să iee la cunoștință ținerea adunării, și astfel a oprit'o. Slovacii au apelat la vicișpan. El ca și pretorul a hotărît. Au apelat la ministrul de interne (Kristoffy) și el le-a poruncit *să o iee la cunoștință*, că n'au nici un drept de a o oprì!

Și așa adunarea s'a putut ținea. A luat hotărîri pentru dreptul de vot universal și au protestat contra stărilor cu cari coaliția kossuthistă terorizează țeara.

Criza.

Guvernul a căzut!

In criza politică, deplină beznă. **Ministerul Fejérváry și-a dat și el demisiunea!**

Văzînd că nu e chip de eșit la cale cu kossuthiștii, Fejérváry a aruncat în vileag, prin graiul lui Kristoffy, chestia votului universal, ca să încurce pe kossuthiști, sculîndu-le în cap poporul de rînd maghiar care e pentru votul universal și pe care kossuthiștii acum nu-'l vreau. Și a cerut în același timp voe Maiestății Sale să iee măsuri mai aspre pentru a putea face iar' rînduială în țară. Intre altele: dacă cu dieta asta nu ajunge la bine, să-'l lase să facă alegeri nouă, pe cari să le reguleze prin ordinațiuni anume. Avînd poporul întors contra kossuthiștilor, Fejérváry nădăjduia a scoate deputați cari să-'l sprigineasca, — apoi aducea legile cele prin cari să să întărească el în ochii țării, compromițînd pe kossuthiști. Etc. Dar' M. Sa i-a zis guvernului, că deocamdată *nu-'i poate da voe la acești pași*, ci o să mai cerce odată cu kossuthiștii, da de să pleacă și iau guvernarea țării, lăpădînd cererile de maghiarizare a armatei și *în schimb lăpădîndu-să și planul cu votul universal*, nedorit de ei.

Istoria cu votul universal e ciudată: Guvernul din Austia e acela care a hotărît pe M. Sa a nu da voe guvernului să-'l mai pună în luptă, căci — zic Austriecii — atunci și socialiștii din Austria îl vor cere și va fi acolo și mai mare Babilonul. Și M. Sa, de dragul Austriei, a oprit în Ungaria lucrarea mai departe pentru o reformă bună. Ori apoi că a fost zvîrlită în țeară chestia numai ca spărietoare pentru kossuthiști, cari de frica noastră, a popoarelor nemaghiare, nu vreau vot universal. Chiar de aceea cei din Viena l'au arborat, ca să le poată zice kossuthistilor: ei bine, lăpădați voi comanda maghiară și atunci lăsăm și noi iară în baltă votul universal (și cu el dreptul și bunul marilor masse a poporului mai sărac din țară!). Adecă o viclenie politică urîtă și fără suflet!

Și să pare că apucătura a prins. Să spune că Kossuthiștii au lăsat vorbă la Viena, că vor slăbi-o pe coarda comandei, dar' și M. Sa să lapede chestia votului universal!

Și așa s'a iscat o neînțelegere între guvern și Domnitor, — și din pricina asta **și acest guvern și-a dat abzicerea, iar' M. Sa s'a hotărît să o primească.**

Prin aceasta nădejdile legate de votul universal, să întunecă de nou, să depărtează iarăși din zarea vederii. Dar' cum ele au fost scoase viu la iveală și hrănite în timpul din urmă, — de o *stîngere* a mișcării, nu mai poate fi vorbă! Guvernul, ori-care va venì, va trebuì să facă ceva în direcția aceasta, — altfel va avea nesfîrșite tulburări, greve și năcazuri în țară.

Voci de presă.

„Magyar Szó" de Joi, scrie despre căderea guvernului așa:

„*Cădere*! Așadar' a reușit! Înrîurirea austriacă a pus pedecă planurilor de politică poporală. Regele s'a întors de către poporul său! Și guvernul care luase în programul său drepturile poporului, a căzut!... „Au căzut (Fejérvári și soții săi), și tare, dar' tare ne e teamă, că cu ei a căzut totul ce era plănuit și pregătit în favorul poporului!"

Și mai departe ziarul acesta spune, că coaliția kossuthistă s'a înțeles deja cu camarilla (cercurile politice conducătoare dela cari M. Sa Împăratul ia sfaturi), învoindu-să a primì frînele guvernării lăpădînd deocamdată limba de comandă maghiară, dar' în schimb M. Sa să dee drumul guvernului lui Fejérváry și să nu-'i dee voe a mai lucra pentru votul universal.

M. Sa Împăratul-Rege s'ar fi învoit, și așa guvernul a fost silit să plece.

Dela Bocșa.

Ministrul Kristoffy a fost în 9 Sept. la Bocșa de și-a desvoltat programul, ca candidat de deputat. Ministrul a vorbit așa precum starea lui strîmtorată îi impunea: n'a fost pe față așa de războinic față de popoarele nemaghiare, ci a zis că pentru datorințe egale trebue să li-să dee și drepturi egale tuturor cetățenilor. S'a declarat pentru votul universal, pe care l'a spriginit și cît a stat în partidul liberal. Arată de altfel cu cifre statistice, că votul universal nu va îngusta drepturile poporului Maghiar, ba pe aiurea îl chiar ajută. Socialiștii încă nu-'s primejdioși precum sunt descriși. De frica lor încă nu e cu cale a să opăcì introducerea dreptului de vot universal.

N'a vorbit așa rabiat contra Românilor, ca alți ministri, dar' nici ce a spus că are de gînd a întroduce, nu e de preț, fiind vorbe goale ce vin dela un om, fără putere a îndeplinì reforme mari în țeară.

O rușine.

Românii au înghițit în 14 Sep. o mare gălușcă de rușine: au lăsat ca ministrul Kristoffy să fie ales, chiar fără contra-candidat, de deputat la Bocșa!

E drept că Kristoffy a fost mare viclean: A pus terminul de alegere așa iute, că nici Românii nici Kossuthiștii n'au avut vreme a să pregătì de luptă. Dar' Românii nici n'aveau lipsă de organizare multă: Să fi pus numai candidat, și acela, — mai ales că în 14 Sept. deja să știa că steaua guvernului acestuia, cu Kristoffy cu tot, *a apus*, — putea eșì în dragă voe. Că cine s'ar mai fi întrepus pentru căzutul ministru!

Foile române activiste, „Tribuna", „Pop. Rom." „Tel. R.", ca și noi, și-au exprimat uimirea lor, că grupul nostru de deputați activiști, au fost atît de pasiviști față de cazul dela Bocșa!

Așa a fost ales cu aclamațiune Kristoffy, ceea-ce pentru noi Românii toți, dar' mai ales pentru fruntașii din acel cerc, e un car de rușine!

Slovacii provocați.

In 11 Sept. s'a ținut la Pojon congregația comitatului, în care cei dela cîrma varmeghiei au adus plînsoarea, că prea s'au sporit și întărit „agitatorii panslavi" în comitat. „Indeosebi, în cei din urmă 5—6 ani, — zic ei — mișcarea panslavă în comitat s'a lățit și învînjosit, și la această stare tristă (?!) cauza sunt mai ales o parte a preoțimii catolice (slovace)." Comitatul a adus hotărîre a trimite scrisoare la primatele, cerîndu-'i întrevenirea, și a oprì pe preoți dela politica panslavă. (Dar' de-ar fi pan-maghiară, le-ar fi iertat să se ocupe cu ea!).

Au fost discuții interesante în congregație. Mai mulți vorbitori ai Slovacilor, au răspuns bine atacului șovinist aruncat asupra lor. Vom revenì spicuind în desbateri.

„Panslavi".

— Din pildele altora. —

Ziarele maghiare aduc, cu vădită amărăciune, următoarea știre:

Din Tișolț să scrie: În 30 și 31 August a avut loc aici în Tișolț o misterioasă adunare de preoți. La adunare au luat parte vre-o patruzeci de preoți evangelici augustini, din toate părțile, în treburi, după vorbele lor, de afaceri interne. Dar' semnele din afară au arătat, că în fapt a fost vorbă de *o adunare panslavă*. Pe oaspeți i-a găzduit membrii casinei slovace din Tișolț și au dat în onoarea lor și un concert cu piese tot slovace.

„*De amiazi s'au întrunit la un banchet*, ***la care au oprit personalului ce le slugea la masă de a vorbì ungureste!***

La adunare au învitat și pe membrii presbiteriului din Tișolț, *afară de cei doi membri maghiari ai presbiteriului*, Robert Lányi, ingineur regesc și Ioan Trajler, apotecar. (Pe aceștia nici nu i-au învitat.) E bătător la ochi, să mîngăe corespondentul foii maghiare din care luăm știrea, că deși s'au prezentat la adunare preoți și învățători din felurite părți ale țării, totuși din comitatul, Gömör, ba și din unele comune vecine, preoțimea evangelică augustină cea patriotică, (?!) n'a venit la adunare.

Concertul cu muzică și cîntări slovace, dat din incidentul adunării, a fost prilegiu pentru mulți cunoscuți agitatori slovaci, ca să fie de față la adunarea de două zile. Așa, a luat parte directorul băncii din T.-Szt.-Martin. Și, după cît aflăm, anul trecut încă a fost în T.-Szt.-Martin o atare adunare a preoților ev. aug. cu simțeminte panslave."

În legătură cu știrea noastră din numărul trecut, despre înfrățirea dintre Cehi și Slovaci, — știrea asta e și ea una dintre cele mai înveselitoare ce ne vine dela aliații nostri. Ba chiar și ca pildă, viu grăitoare. E știre îmbucurătoare, că în preoțimea slovacă să află și astfel de bărbați cu tărie de suflet național, cari atunci cînd ei au să se adune în ceva treburi bisericești, și să întrunesc laolaltă la un prînz, — nu sufer, ca boarea hîdosului șovinism maghiar să-'și bată joc de ei și acolo, la masa lor, ci au poruncit celor ce îi serviau a le vorbì în limba lor proprie. Că așa e azi: vîntul turbat al curentului de maghiarizare, care să vîră prin toate ungherele vieții la noi, — merge cu obrăznicia până a conduce serviciul de chelneri prin crîșme așa fel, ca nemaghiarii să nu afle în localurile publice chelneri cari le știu limba, ci de dragul acestora să fie siliți a vorbì în limba chelnerilor! Bravii preoți slovaci au dat o viuă pildă multora (ba aproape tuturora!) și dintre noi, în privința asta! Privință nu așa de neînsămnată, cum pare la întîia vedere.

Dar' și încolo, întreagă știrea e, din punct în punct, dovadă despre bune lucruri la poporul slovac nouă înfrățit. Faptul că pe cei doi Maghiari, deși de o confesiune cu ei, ba avînd chiar scaun în corporațiunea lor locală (presbiteriu), nici nu i-au învitat, — că directorul primei lor bănci s'a dus și a petrecut între ei cele două zile ale adunării, încuragiindu-'și pe preoții buni ai neamului și căutînd legături cu ei; — că peste tot locul numai vorbă și muzică națională a lor, au lăsat să răsune, — sunt tot atîtea dovezi vii despre *renașterea și reînălțarea poporului slovac la naționalismul cel mai demn!* E dovadă că sunt acolo încă multe inimi de leu, cari n'au fost orbite, nici nimicite de toată descărcarea pătimașă și rapace a politicei șoviniste maghiare. Și acele inimi sunt tot atîtea candele mari, cari luminează viu în sinul poporului slovac, și dau lumină și altor candele mai mici, ajutîndu-le a să întărì.

Iar' noi Românii numai felicita ne putem, dacă aflăm că la aliații nostri Slovaci curentul naționalist să arată așa de hotărît, pronunțat, căci în acesta vedem noi ridicîndu-să tot mai multe stînci tari și ascuțite, de cari să va zdrobì nemernica politică răpitoare de maghiarizare!

Nu! popoare cari au încă așa preoțime și așa fii naționaliști, — nu să mai potop!

Să învățăm dela naționalități!

In sfîrșit s'a găsit un corb alb. O gazetă ungurească, ce și-a luat inima în dinți și a comentat sărbările dela Sibiiu — fără să ne înjure.

Reproducem din articolașul cu titlul de sus — publicat în „Hazánk" dela 2 Septemvrie — următoarele:

— „Dacă un Ungur de pe Alföld ajunge în ținuturi locuite de naționalități — părerea lui despre nemaghiari trece prin anumite faze și în urmă va trebuì să recunoască că naționalitățile și chestia lor nu să poate cunoaște din gazetele și cărțile ungurești, Fără e lipsă ca omul să vadă cu ochii săi și să audă cu urechile sale — ca să-'și poată formula o părere întemeiată. D'aceia va ajunge la încredințarea, că fiecare Ungur ar trebuì ca să cunoască vre-una dintre naționalități — în limba ei, cu datinele ei, cu vieața ei de casă, cu trecutul ei, și cu nădejdile ei din viitor.

Expoziții de felul celor dela Sibiiu, deși nu sunt pe deplin îndestulitoare, ca prin ele să cunoaștem bine o naționalitate, — dar' mulți și multe fiind astrînse la un loc, în tîmp scurt putem experia și vedea mult. Cu toate acestea ungurimea așa a ocolit sărbările dela Sibiiu, ca și cînd acele s'ar fi arangiat în București ori în Berlin. Și a scăpat acest bun prilej, ca și cînd noi nu am avea lipsă să ne cunoaștem cu naționalitățile, ca și cînd noi Ungurii am fi atît de desăvîrșiți, că n'am avea nimic de învățat dela

BCU Cluj / Central University Library Cluj

naționalități. Și dacă n'am avea altceva de învățat — atît am putea învăța *cum trebue să se lucre pentru popor.* Am putea învăța, că poporul nu să fericește, dacă inteligența alcătuește bănci, ca să dea împrumuturi scumpe și să pună la buzunar cîștigurile mari. Pe lîngă aceea că împrumuturile trebue date aceluia care lucră și produce — e de lipsă ca o parte a cîștigurilor curate să o dăm înapoi datorașilor — ca să-'și edifice școli și biserici și reuniuni etc.

Eată cîteva pilde:

1. Cassa generală de păstrare din Sibiiu (săsească) dela înființarea ei — adecă dela 1842 până la 1903., a dat din cîștigul ei curat de 3 milioane 89 mii 809 Coroane 25 fileri — 51·57% adecă 1 milion 593 mii 348 Coroane 61 fileri pentru scopuri publice și filantropice naționale.

2. Institutul de credit fonciar din Sibiiu (Boden-Credit) dela înființare (1872—1903) a dat din cîștigul său curat de 2 milioane 599 mii 813 cor., — 24·4% adecă 634 mii 360 cor., pentru scopuri filantropice și naționale.

3. Reuniunea de anticipații din Sibiiu (Vorschuss Verein) dela înființarea ei (1864—1903) a dat din cîștigul ei curat de 471 mii 338 cor. 13 fileri — 15·76% adecă 74 mii 338 cor. 72 fileri pentru scopuri filautropice și naționale, și pe lîngă aceasta a înființat un fond de persie pentru văduvele membrilor (grotiștilor) ei — la care a contribuit cu 60 mii cor.

4. Dintre însoțirile sătești sistem Raiffeisen — singură însoțirea săsească din Turnișor a dat dela anul 1895 încoaci din venitul eì curat de 12,100 cor., 88 fileri — 21·29% adecă 2577 cor. pentru scopuri filantropice și publice.

5. Institutul românesc „*Albina*“ dela înființarea ei (1872—1903) a dat din venitul ei curat de 4 milioane 512 mii 470 coroane 17 fileri — 5.33% adecă 240 mii 722 coroane 52 fileri pentru scopuri filantropice și cultural-naționale.

Icoana aceasta s'ar putea continua atît la Sași cît și la Români.

Dacă mulți Unguri ar ținea de lipsă să cunoască pe Români și pe Sași la vetrele lor, — atunci s'ar încredința, că ar găsì multe de vězut și de studiat — atît pentru folosul nostru cît și al Românilor și Sașilor.

* * *

Am reprodus acest articolaș, pe de o parte pentru-că ne cade bine de cîte-ori vedem obiectiv aprețiate străduințele noastre economice, iar' pe de altă parte pentru faptul, ca din datele reproduse să învățăm și noi cum să muncim *mai bine* pentru popor.

Căci, de pildă, e mare deosebirea între filantropia băncilor săsești și a noastre. Față de băncile săsești cu 51%, cu 21% din venitul lor curat — băncile românești aproape toate au prin statute impuse numai 5% de dat spre scopuri de binefacere. Și peste acestea nici nu trec. Abia 3 („*Cassa de p. din Sălište*“, „*Ardeleana*“ dela Orăștie și „*Crișana*“ din Brad) dau mai mult: 10—12%.

Făcînd un tablou general, cele 4 bănci săsești amintite au dat din întreg cîștigul lor curat de 6 milioane 924 mii 61 cor. 26 filleri nu mai puțin de 2 milioane 364 mii 624 coroane 33 fileri — adecă 28.26% pentru scopuri filantropice și publice naționale.

Pe cînd băncile noastre în ultimii 5 ani (1899—1903,) care au realizat peste tot un cîștig curat de 7 milioane 361 mii 613 coroane, abia au dat toate împreună 343 mii 101 coroane*) — adecă abia 4¾%.

Dacă Ungurii găsesc, că e bine să învețe dela noi, apoi să găsim și noi cu cale să învățăm filantropie dela Sași. Ca să lucrăm tot *mai mult* pentru popor.

V. C. Osvadă.

Puncte negre
prin Munții Apuseni.

II.

Pe agenții politicei guvernului, pripășiți prin Munți, încă de multă vreme îi bătea gîndul să facă în Câmpeni o bancă, pentru-că o bancă e totodată și o putere în mâna celor-ce o au, căci prin ea își cîștigă legături cu poporul ținutului, așa că la anumite prilegiuri bine venite, îți sunt de mult folos și acele legături.

Sunt acum 12 ani, pe cînd banca românească „Doina“ nu era înființată, slujbașii din Câmpeni și-au băgat degetul în mare să vadă cît e de afundă, și s'au dat cu vorba pe lîngă fruntașii vieții românești, îmbiindu-'i să dee mână cu ei la înființarea unei bănci acì. Că să vor da și Românilor cîte un osuț de ros pe la banca, altfel ungurească. Însuși vicișpanul comitatului s'a băgat în joc și a scris răvașe și a făcut pocloane pe la fruntașii români, anume a rugat în scris pe dnii advocați *Dr. Basiliu Preda*, *Dr. Zosim Chirtop*, pe păr. *Constantin Cothișel* și pe alții, — ca să subscrie acții la plănuita bancă, că le asigură lor înrîurirea, le lasă chiar și postul de director unuia din ei, și cîțiva membri în direcție, și altele. Numai doar' îi ademenește. C'apoi vor ști ei, la timpul său, cum să-'i facă perduți și să se arunce ei în șea.

Dar' acești domni Români și soții lor, — cinste lor! — *n'au putut fi momiți!* Ei s'au purtat cu cinstea și mîndria ce să șede unui bărbat: *au respins pe de-a 'ntregul ori-ce sprigin din partea lor pentru banca plănuită de străini.* Ba mai mult! S'au simțit chiar vătămați în mîndria lor de oameni și de Români și numai pentru-că vicișpanul a cutezat să-'i îmbie cu un atare lucru neromânesc! Și drept răspuns ei au scris vicișpanului lor că: „nici cînd nu-'și vor vinde neamul lor la străini (și conlucrarea la o atare bancă ei o socotesc de o astfel de vînzare!) și deci să nici nu mai încerce și pe dînși cu atari lucruri!“

Adecă un bărbătesc „*veto!*“, un protest demn contra închipuirilor bolnave ale vicișpanului și a subalternilor săi, protest în urma căruia ei nici n'au mai cercat acest lucru, până acum după 12 ani!

Nu; căci pe atunci creerii Munților Apuseni, cărturarii Români, și mari și mai mici, erau creeri sănătoși, în care firicel de călbază și buruiană a căpierei, nu întrase!

Pe atunci încă fiecare suflet de Român era o floare curată, albă, și fiecare Român din acele părți istorice a munților, dădea pe sine cu mult mai mult, decît să se facă slugă la dîrloagă, ori coadă prăpădită de topor în mâna politicei oficioase, care vrea și prin bancă să-'și vîre mâna în această falnică pădure virgină a Românismului.

Și Românii cei buni s'au pus apoi ei pe lucru și înființară bancuța lor românească, și o botezară după cuvîntul legat de sufletul fiecărui Moț, după cîntecul lor iubit, „*Doina*“, și merse „Doina“ înainte și înaintează și azi, destul de frumos, lucrînd cu cinste întru ajutorarea poporului la lipsele sale de împrumuturi.

Dar' n'a fost dat să ne treacă în pace și în omenie 12 ani, și duhul perzării a îmbrățișat și a învălit sufletele alor cîțiva fii ai falnicilor munți, — și ei deteră cuvînt de încuragiare potrivnicilor nostri politici, și le ziseră: de nu nu v'au primit domnii cei de frunte români, hai, dați mână cu noi, suflete mai mici, dar' bune de a face stricăciune, că nouă nu ne pasă, noi ne băgăm în slujba voastră!

Și paserile nopții risipite, speriate, hîșiite acum 12 ani, să iviră de nou, în stol mai îndrăzneț. Și de data asta n'au mai cerut sfatul adevăraților fruntași ai poporului nostru din acel ținut, ci s'au mulțumit cu schiopii și cu orbii de printre noi, (schiopi și orbi mai mult în suflet, ca în materie), și răzămîndu-se pe ei, își începură lucrarea părăsită atunci, și o duc până azi, așa schiopătînd și orbecînd (ori mai ales pe alții, pe bieții oameni neștiutori, orbindu-'i!) cum pot.

Despre lucrarea acestor fii ai duhului surd și mut, (și schiop!), vom mai vorbì, rugînd pe Dzeu să facă minuni cu ei, ca odinioară, scoțînd din ei acel duh necurat ce-'i muncește, și trimițîndu-'l, ca în evangelie, în vre-o turmă de porci, în care i-ar fi sălașul potrivit.

(* Conform datelor din „Băncile române din Transilvania și Ungaria“, de Constantin Popp, Sibiiu.

Corobețe.

— Spicuiri și ocoșeli. —

Adevărul: „Non quis — sed quid“ îl tălmăcește Românul așa: „nu trebue să te uiți cine lucră, fără uită-te că bine lucră.“ De tălmăcit așa-'l tălmăcim, dar' de aplicat nu vrem să-'l aplicăm — căci, ori-cum, nu ne lasă „ambiția“. Așa să vede că s'au gîndit zilele acestea niște domni ce s'au pus să se răfuiască prin gazete. Unul fost contabil, altul tipograf. Și, dintr'o parte, răfuiala a denegat de tot pe temă de „domnie“.

Ne mirăm că cei-ce să rafuesc prin gazete — așa de puțin țin samă și de publicul, ce cetește și susține gazetele. Ori găsiți, că meseriile și comerciul nu dau „titlul“ de a *lucra pentru neam?* Ori sunt aceste ocupații dejositoare? Ori exchid ele cumințenia și bunacredință?

Ori apoi numai dela „căpitan“ în sus începe omul să fie om și bărbat?

Prea ne perdem în pildele magnaților. Și prea puțin știm să distingem între „organizația cu generali și cu gregari“ și între „cine sunt *eu* și cine e *el.*“

Pus fiecare la locul lui poate să facă servicii bune, fie cu doctoratul în ramă, fie cu meseria în lucrătoare.

Să aplicăm și noi, gazetarii, ceea-ce tălmăcim altora, despre adevărul „non quis — sed quid.“

* * *

Gîndul mi-să duce răsleț și nu mě pot împotrivì condeiului să nu repetez vorbele ziarului „Bud. Hirlap“:

„Ori maghiarimea e de vină, că naționalitățile n'au azi nici un bărbat, care prin individualitatea lui politică să aibă dreptul să se plîngă, că n'a fost chemat de Coroană să-'și spună cuvîntul la situație?...“

Reacredința, malița și ironia vătămătoare, o găsim în aceste espectorări zvîrlite de pe paripul aroganței ungurești.

Dar'.....

Și ne gîndim la mulți chemați d'ai nostri, dar' nu ne lasă dragostea, ca să le facem imputări.

* * *

Am scăpat de clișeele: „Ce vreme secetoasă! ce năduf!“ — și azi cu cine te întîlnești în lung și latul țării începe vorba despre: „Criza ce bântue țara“. Ce plăcere să asculți „păreri“ asupra crizei! Căci cei mai mulți au păreri, cei mai mulți suntem politiciani de criză.

Fiecare Săcuiu servitor îți poate arăta scrisori „de acasă“, prin care îl fac atent să fie gata de drum, că nu să știe ciasul cînd izbugnește revoluția“. Ai noștri iar' întreabă mereu: „da mă rog cînd să începe?“

Cei mai inteligenți apoi să joacă de-a șachul diplomației. Merg cu gîndul prin Țara-Nemțească și prin Rusia și prin România. Îi auzi numai zicînd misterios:

— Ai cetit doar' de conflictele dela graniță... apoi vezi — acelea nu vin din senin. Ceva e în aer!

* * *

O damă din România cînd a văzut pe Kossuth Ferencz la băile Herculane, a zis indignată:

— Bine, frate, d'apoi ăsta e de Împărat? Pe ăsta să-'l aveți pe tron? Un pipernicit.....

Mai drăguț a fost un țăran la adunarea poporală dela Radna. Oratorul vorbia despre greutățile, sarcinele poporului, — cînd din omul nostru a izbucnit amarul prin strigătul:

— Și bărbirii s'or scumpit, mă rog! Nu mai rad cu patru bani! (Și ăsta e fapt de cînd barbirii din Lipova și Radna au făcut cartell — în direcția asta.)

Mai delicios e, să asculți pe bărbații ce să cred „inițiați“, expuși.

Sunt — tot unu și unu — gravi, scurți la vorbă și doar' din întîmplare scapă cîte o frîntură de propoziție — din care tu, ascultătorule — să te con-

FOIȚA

Prin expoziție.

În mijlocul valului de sărbări de tot felul ce s'au arangiat în jurul adunării generale a Asociațiunii ăst-an la Sibiiu, ochii lumii au fost oare-cum izbiți mai mult de focul bengalic al acelor producții, și cei mai mulți privitori au luat și expoziția arangiată de Asociațiune mai mult de o petrecere, o plăcere gătită ochilor, și cei mai mulți așa au și judecat-o. Prea puțini au stat mai îndelung înaintea fiecărui colț al ei, perete al ei, ca să judece până în amănunte, că de fapt cam ce preț reprezintă singuraticele obiecte expuse, siguraticele secții ale expoziției, și apoi expoziția întreagă, în proporție cu aceea ce ea voia să fie: arătarea bogăției ori de sărăciei neamului românesc din această patrie, în ce privește averea lui istorică-culturală, tesaurele a tot felul a celor două biserici ale lui, arătările de deosebiri etnografice ale lui, artele și starea economică a lui, în înțelesul a toate cuprinzător al cuvîntului.

Pentru a putea spune cu suflet liniștit, că ne-a mulțumit ori nu expozitia dela Sibiiu, ar trebuì să fim întîi în curat cu *scopul adevărat* al arangiatorilor. Căci una din două:

1. ori-că aragiatorii au dorit să să adune la un loc toate bogățiile istorice-culturale, bisericești, etnografice, artistice și economice ale Românilor din țările Coroanei ungare,

2. ori că au voit numai să dea prilegiu celor mai grăbiți a răspunde cu bunăvoință la apelurile Asociațiunii, de a aduce ce pot, și cum pot, cît de cît, ceva din cele dorite, și a le expune cît pentru vedere, cît mai ales pentru a putea fi lăsate apoi în dar *Muzeului* nou deschis, ca prime dănii făcute lui.

După cum reese din unele enunciațiuni ale chiar persoanelor oficioase, scopul a fost mai mult acesta din urmă. Și atunci expoziția, și-a ajuns binișor scopul, căci mulți, cei mai mulți, dintre exponenți nu-'și vor ridica lucrurile expuse, ci le vor dărui Muzeului, ca prime petri aruncate în fundamentele pe cari să se ridice bogățiile lui de mai tîrziu. Că de nu să făcea expoziția, să deschidea Muzeul și avea să lupte poate ani de zile cu golătatea, până să ajungă a avea atîtea obiecte, de preț mai mic ori mai mare, cîte are azi îndată după deschidere, prin dania exponenților.

Că dacă nu acesta numai ar fi fost scopul arangiatorilor, — apoi ar trebuì să ne declarăm în măsură mai mică mulțumiți cu reușita expoziției, în asămănare cu marele scop ce s'ar cuprinde în ținta de sub 1.

*

Arangiatorii au împărțit expoziția în secții, cam după cum are să fie împărțit Muzeul însuși, împărțindu-le în mai multe sale ale Casei-Naționale și în încăperile școalei de fete.

Secția istorică-culturală e reprezentată prin obiecte cari vor fi menite a forma muzeul de anticități de tot felul, cu obiecte ce ne aduc aminte de zilele de lupte cu arma în mână ori cu condeiul; sunt expuse acì arme de tot felul: puști vechi purtate de bărbați nouă scumpi din luptele trecutului, ghioage, pistoale, buzdugane, lănci și altele, aducînd aminte de zilele acelea grele, cînd ele trebuiau să fie folosite pentru apărarea drepturilor poporului ori eluptarea drepturilor ce nu le avea. — Tot despre atari vremuri amintind, vezi scrisori, diplome, manuscrise, și fotografii de documente vechi, prețioase, — apoi cărți vechi și nouă, istorice, literare, de limbă; fotografii și tablouri istorice, printre cari Avram Iancu, trist, melancolic, etc. Dovezi prinse în fugă, pe-un noroc, din istoria noastră culturală națională, mai bogată în fapte și suferințe, ca în urme istorice potrivite și conștient alcătuite pentru posteritate.

*

Secțiile bisericilor sunt două, cea greco-orientală în sala ei separată, cea greco-catolică iar' separată. Fiecare a expus tot ce a putut mai de preț: lucruri ce amintesc pe bărbații lor mari: antimisele cele mai vechi date bisericilor de Archiereii lor, scaune, cîrje, cruci purtate pe piepturile lor cu fundele respective, lanțuri, sfite, patrafire, cărți vechi, manuscrise și diplome prețioase, reliquii, portrete de mari archierei și bărbați ce și-au închinat bisericii viața lor ori avutul lor, etc. Secțiile amînduor bisericile ne-au arătat prin chiar bogăția lor mai mare ca a altor secții, că Românul legat a fost cu sufletul său mai mult de biserică, ca de ori-ce alt teren de manifestare a vieții. Te cuprindea cît mîndria, cît duioșia în fața lucrurilor ce-'ți vorbiau de zile grele, de rumperi cumplite în sînul și sufletul Românului. Fiecare eșea adînc impresionat din aceste secții. Iar' cei cu durere pentru marele rău ce ne-a pricînuit și ne pricînuește încă desbinarea noastră în două biserici, — văzîndu-le și acì separate, cum altfel nici nu puteau să fie, — eșind din ele din amîndouă, sub impresia străinătății ce o simția la una față de ceealaltă, mai curînd i-să părea că ese din un mormînt rece, decît din expoziția alor două biserici surori.

*

Secția etnografică a fost interesantă, bogată în reprezentarea porturilor românești de icì și de colo, a tinerilor, și a bătrînilor. A fost și ea o dovadă de hărnicia mânei Românului și mai ales a Romîncei. Umplea cîteva sale cu lucruri de casă țărănești. Bucăți de haine originale, dure ori fine, precum să găsesc în popor. Păpuși în mărime naturală reprezentînd porturi de colo, de colo. În urmă de tot *Casa dela Băița*, deosebită, singură, interesantă (precum am pomenit'o deja în numărul 36.) Expoziția a făcut laudă arangiatoarelor: comitetului Reuniunii femeilor române sibiiene.

*

Secția băncilor a arătat bogăția ce au ajuns'o Românii pe terenul înființării de institute de bani și înflorirea lor. Prin o masă în relief, pe care erau puși stîlpușori cu steguleț pe care era scris numele băncii și așa de înalt pre cît de sus stă banca printre soațele sale, să arăta care bancă cît de mare e. Fîlfîe sus de tot steagul »Albinei«, apoi în locul al doilea al »Victoriei«, al treilea al »Ardelenei«, și celelalte pe acì în jos, tot mai mici. Un tablou înteresant. Acțiile băn-

vingi pe deplin că bărbatul ce-'ți stă înainte e întrodus în toate misterele crizei.

— ...Căci mă rog ori cum vom apreția evenimentele ce să precipitează — atît îți pot declara că situația este foarte gravă!... Am conferat în Budapesta (ori în Sibiiu etc.), și atît îți pot trada, că învălmășala e foarte anevoioasă...

Mulțam de explicație... Îs în clar.

Alți „expuși“ apoi — drept ori-ce aprețiare, oftează din greu și să păzesc să scape vre-o declarație. În cele mai multe cazuri ar fi greu să „scape“ — chiar și cînd ar vrea. Căci desorientarea și buclucul e mai mare — în creerii oamenilor decît în țeară.

Cronc.

Ştiri politice

Pace, cu foc și sînge.

In Japonia s'au făcut, după vestirea încheierii păcii, mari tulburări, chiar începutul unei revoluțiuni crîncene! S'a pus foc în casele ministrilor japonezi, și s'a vărsat sînge de frate. Numai o măsură aspră a putut împedeca lățirea răului: anume aceea că în Tokio, reședința Japoniei, s'a publicat *statariul* (dreptul de glonț pentru ori-ce faptă mai mare).

În 6 Sept. au început tulburările. Zeci de mii de Japonezi au năvălit pe strade, și nu s'au oprit decît înaintea casei ministrului de interne, în care au străbatut cu puterea *și i-au dat foc!*

Poliția a arestat pe mulți din tulburători, dar' soții lor au cerut să-'i sloboadă numai decît, și autoritățile de frica furiei poporului, au slobozit pe arestați!

Au mers apoi la redacția foii guvernamentale „Kokumin“ și au atacat'o zdrobindu-o și dînd foc și palatului în care-'s așezate cancelariile mînisterului de interne. Numai cu mari încordări poliția și miliția a putut păzì casele ministrului președinte Cociura de aceeași soarte.

Au atacat apoi 11 posturi de poliție și le-au risipit.

Au aprins zece temple (biserici) și o școală de convertiri.

Toate conzulatele străine stăteau sub pază militară grea.

Turburările s'au urmat încă zile și nopți întregi. Împăratul a publicat *statariul*. A urmat apoi o măsură strajnică: toate foile, pentru-că scriau cu nemulțumire despre încheierea păcii, — *au fost oprite a mai apare!* Publicul a rămas ca în întunerec.

Totuși încă și prin 10 Sept. cete de mii de nemulțumiți cutreerau stradele cu făclii mari aprinse, cu cari dădeau foc la casele guvernului ori-unde le aflau. Mii de soldați cu baionete trase luptă pentru a face rînduială. Incăierările între ei și revoltați sunt sîngeroase. Sute de inși și-au perdut viața.

Mulțimea poporului cere, ca Impăratul Japoniei să nu-'și dee învoirea și consfințirea la pacea încheiată, — că dacă nu, pacea încheiată înafară, să surpă înlăuntru!

Abia prin 12 Sept. s'a dat voe foilor să iasă mai departe, afară de una, „Asahi“ care a fost stînsă de tot, pentru-că prea scrisese îndemnînd la revoluție.

*

Cine-a păcălit pe Japonezi? Iată o întrebare, care azi are și ea răspunsul său: I-a umilit și păcălit însași prietina lor Anglia! Japonezii în zăzboiu tot de Anglia au fost ajutați, dîndu-le bani împrumut cîți le-a trebuit. Prin norocosul războiu, Japonia s'a ridicat sus de tot. Atunci și-au zis diplomații Europeni, în frunte cu Anglia: de i-om lăsa să stoarcă dela Rusia și despăgubirea cheltuielilor de războiu, ei să ridică așa zicînd până în ceriu! Cu cîștiguri de pămînt, cu curaj și încredere înzăcită și și cu bani destui, cine va mai putea sta în calea lor, ba și pe aproape de ei? Ne vor zogoni și pe noi de peste tot locul.

Și le-au fert păcărania: le-au spus că de mai urmează războiul, nu le mai pot da bani, că să poate întoarce spre rău și atuncia ei — Englezii — rămîn de pagubă. Să încheie pacea negreșit, chiar și fără ori-ce despăgubiri de bani din parte rusească, atunci apoi ei închee și alianță de arme cu Japonia, păzîndu-'i pe vremi îndelungate de a mai putea fi atacați de cineva!

Și Japonezii s'au lăsat arși: au încheiat pacea prin care au alungat pe Ruși de pe icĭ-colo, dar' s'au băgat iobagi în cele bănești la Englezi. Azi n'au de unde plăti împrumuturile la aceștia, ci trebue să le dee mereu cametele legate. Pe cînd din despăgubire îi plătiau aproape de tot. Și așa specula engleză a eșit cu mare cîștig, și a ajutat și Rușilor. Iară Japonezii sunt păcăliți cît de bine de isteața diplomație europeană, — și de năcaz, ridică acum arma unii contra altora.

*

Revoluție in Bacu.

În provincia rusească Bacu, e revoluție de o săptămînă. Sunt încăierați păgînii Turci cu Armenii și creștinii. Mai multe sate armenești au fost cu totul pustiite. Sute de oameni uciși. Fiind-că garnizoanele militare 's tare departe una de alta, nu-'și pot da repede ajutorul de lipsă.

Autoritățile fac mari sforțări de a sugruma revoluția. În 11 Sept., tribunalul statar a osîndit la moarte prin streag pe o calfă de pantofar, pentru-că de curînd a dat cu cuțitul într'un soldat în stradă. Iar' în fortăreața Petru-Paul au spînzurat în 11 pe 6 oameni, pentru ceva împotrivire la oamenii puterii. Grozăveniile și încăierările sîngeroase, să urmează.

NOUTĂȚI

Vin flăcăii la cătane! Glasul „Libertății“ a fost bine ascultat: Zilnic vin flăcăi din toate părțile comitatului, chiar departe de prin Zarand, și să înștiințează de bunăvoe la asentare.

Până acum sunt asentați *peste 200 feciori* numai pentru regiment, și alți număroși ce s'au cerut la husari, tunari, vînători (Jagări), că-'i trimite unde ei să cer. Așa că e sigur că să ajunge în curînd la numărul recerut, de 300; ca feciorii bătrîni din tot regimentul să poată fi trimiși acasă după manevre!

Păcat că celelalte foi poporale („Foia Poporului“, „Poporul Rom“.etc.) n'au făcut asemenea în cercurile lor de cetitori, să fie și pe aiurea ca la noi.

Preoți noi. *Dl Octavian Bude,* noul preot gr.-or. din Pișchinți (tractul Orăștiei) fiind deja sfințit, va fi întrodus în parochie Duminecă în 4/17 Sept.

— Asemenea preot nou are comuna Mărtinești (tot tractul Orăștie) unde a fost întrodus dl *Vasile Necșa.*

Amîndoi sunt preoți tineri, de cea mai bună speranță. Le dorim păstorie pacĭnică și cu bine!

Focuri foarte mari au fost zilele acestea în țară. Intr'o singură zi, în 12 Sept. au fost mai multe focuri mari de-odată:

Comuna Nagy-Szalok de lîngă Tatra, a căzut întreagă jerftfă focului: au ars 119 case și 140 șuri cu tot ce era prin ele. A ars și un om și un copil. Pagubă peste jumătate de milion cor!

— In *Bârcea-mică* din comitatul nostru, a ars 17 case cu tot al lor, în ceeași zi. Din pricina vîntului, stîngerea era peste putință.

— In *Orăștie* au ars 4 case și vre-o 6 edificii de curte și șuri, în piață. Intr'o oară toate au fost scrum! Focul a izbucnit deja înainte de amiazi în o groapă cu gunoiu în curtea caselor dlui Dr. Mihu. Pompierii au alergat și fiind lucru mic, au stîns îndată. Dar' ceva sperlă să vede că sărise pe șoprurile și șurile vecine acoperite cu șindilă și nebăgîndu-le nimeni de samă peste o oră au luat foc acelea. Fiind căldură mare, și șindila arzînd de călduri, focul cum a prins în ele, s'a lățit cu repeziciune grozavă dela una la alta și îndată a fost în vîrful caselor dlui Schuler, iar' în clipa următoare a cuprins casa vecină a familiilor Lészay, Gohn, Barcsi. Au ars cuartirele toate din fundul curților; în unele case a întrat focul și lăuntru și a ars mobilele ce n'au putut fi scoase. Pagube însămnate.

Pompierii Orăștiei s'au dovedit, ca aproape totdeauna, o armată fără disciplină, fără instrucție, fără deprindere. N'au venit la foc decît puțini, și dexteritate vai de loc. Iar' pușca de apă abia pe cînd arsese deja de tot, au putut'o pune în lucrare, așa mai slab. S'a dat însă bun ajutor de miliție, de tineret și de singuratici cetățeni harnici. — Lipsa de apă a fost grozavă. E de mirat, că de atîta timp, decînd mereu să accentuiază și în căi private și în comunitatea orașului, mizeria apei în oraș, în deosebi în piață, — și încă stăm tot cum ne vedem.

Cine-'i răspunzător? Pentru focul mare de Mercuri, mai marii dela pompieri sunt greu răspunzători. Regulamentul lor de serviciu prescrie, că acolo unde a fost foc, să stee pază mai multe ore și mijloace de apărare, ca decumva focul izbucnește de nou undeva, de sub îngroparea sa aparentă, să-'l poată deloc stînge iară. — Acĭ focul a izbucnit nainte de amiazi pe la 11. Pompierii au mers și au stîns de-asupra, și au plecat apoi fără grijă, n'au lăsat nici o pază și au dus cu ei și pușca de apă! Peste 1½ oră iată focul iară! Pompieri ca'n palmă! Pușcă de apă pe-aproape, asemenea nu! Pe cînd de să țineau prescrisele, paza vedea îndată și nu mai urma nimic din marea pagubă ce așa s'a făcut.

Nu e nimeni pe la pompieri cari să facă întrebare și să stabilească răspunderile?

Prelegerea cu skiopticon ținută de dl profesor *Dr. I. Radu* dela gimnasiul din Brad, Dumineca trecută la Orăștie, ca cea dintîi prelegere de acest fel aici, — a reușit desăvîrșit. S'a ținut în biserică. Biserica s'a tixit de lume, mai ales popor, care rămînea plăcut uimit de frumoasele vederi. În firul prelegerii din viața lui Christos ni-s'au arătat icoanele impunătoare cari arată pe Mîntuitor la felurite date, învățînd și făcînd minuni. Asemenea adînci impresii a lăsat prelegerea despre urmările beției, arătînd pe un om voinic și harnic cum degenerează, să strică prin beție, la ce ajunge el, și pe urmă copiii lui.

Prelegătorul a fost viu aclamat de mulțimea de ascultători.

Prelegeri de acest fel să vor repeta în Orăștie și pe teritorul despărțămîntului Asociațiunii, cu acest skiopticon al nostru, bun mijloc de trezit și întărit interesul pentru obiectul ce voești.

Pentru Orăștieni să aduce de nou la cunoștință, că atunci cînd își zidesc ceva de nou, *nu au să plătească nici o taxă la comisia ce ese să dee linia de zidire,* căci aceea, după statutul orășenesc cel nou, *nu e iertat să mai primească taxe!* Cei-ce în anul trecut 1904 și în anul de față, ar fi plătit atari taxe, să meargă să le ceară înapoi, că le capătă îndată!

Cununie Cornelia Dobrescu și Dr. Camil V. Velțian anunță cununia lor, ce să va celebra în 17 Septemvrie n. 1905, în biserica gr.-cat. din Sebeșul-săsăsc.

Colera. Groaznica boală să întinde încă în Rusia și în Germania.

Din Rusia să scrie, că provinciile de pe rîul Vistula, au fost declarate de medici, ca molipsite de coleră. Să iau fel și fel de măsuri, de toată asprimea, pentru împedecarea lățirii și pentru stîngerea ei.

Dar' totuși cazurile de îmbolnăvire sunt număroase.

Iar' un profesor german dela universitatea din Cracovia, a spus, că și în Rusia, ca și în Germania, acum încă nu poate fi vorbă de o stîrpire a colerei. El pe temeiul pățaniei crede, că dacă toamna va fi rece, boala să va potolì, dar' nu va perì, ci va sta așa mocnită ca jarul sub spuză, iar' la anul, în vremea căldurilor mari va izbucnì de nou, ca o nenorocire puternică și va face pustiiri fioroase.

În Posen s'au ivit nouă și nouă îmbolnăviri, urmate multe de moarte.

Furt la posta din Arad. La posta din Arad au găsit în 11 Sept. o lipsă de *6200 cor.*, la cassă. Șeful postei, Leikner Gyula, în vremea cît controlorii cercetau cassa, s'a dus puțin afară și acolo și-a tras un glonț în tîmplă. Pe un bilet a lăsat scris, că da, el a defraudat din banii postelor. Rana însă nu-'i e de moarte. L'au dus în spital și s'a început cercetarea.

Mare potopenie s'a întîmplat în Calabria, partea de sus a Italiei, în 8 Septembre și zilele următoare: Un puternic cutremur de pămînt a făcut de s'au mișcat toată fața pămîntului, prăbușind în ruine toate casele, mari și mici, și bisericile, din vre-o 34 sate și orașe, îngropînd sub ele mai multe mii de oameni! In comuna Marticana toate, dar' toate casele s'au sfărîmat. S'au deschis guri mari de pămînt și au înghițit și ele comune întregi. Alte multe mii, zac răniți de moarte. Cei scăpați dorm sub cerul liber, fără leac de adăpost. Zilnic scot sute de cadavre de sub ruine. E o jale și o durere în toată țara. Insuși Regele a mers la fața locului. Sume mari de ajutor au trimis Regele, Papa și guvernul. Dar' nu ajung nici pe departe să ajute cît e lipsa de mare!

Cutremurul a urmat și Marți, mărind numărul comunelor ce au suferit stricăciuni mai mari ori mai mici, la 41. Un ținut întreg.

Foc în pădurile dela Batiz. Să scrie că pădurile băncii ardelenești de pe hotarul Batizului, au ars 3 zile deolaltă. Abia în 10 Sept., dimineața a încetat. Au ars 50 de jugăre de pădure.

Dl notar Albini (Zlatna) revine la răspunsul ce l'a primit în numărul trecut și ne trimite acum declarația unor „martori“ dela întîmplarea din chestie, cari pun vina în prima linie pe submatriculantul Ioan Crișan, că acesta a zis omului că o să-'i scrie copilul în protocol cu numele „Prolop“ cum nu mai este altul în sat, și tot ei recunosc că „a întrevenit apoi și matriculantul (dl Albini) în cauză“ — și după atîtea întreveniri, omul a pus numele „George“ scris în matriculă „György.“

Ei, că mult a cîștigat bietul om prin aceste întreveniri. Celelalte bănuieli, că pe om totuși preotul l'ar fi îndemnat, dl Albini nu le adevereşte cu nimic, — și ca atare aflăm de prisos a mai da în întregime în vileag „declarația“ celor doi „martori“ (Const. C. Irimie și Titu Domșa) puși la cale de dl notar, cum și scrisoarea dsale comitivă, întemeiată tot așa de sec pe închipuiri și bănuieli.

Și prin „declarația“ asta, ca și prin scriscarea dsale de mai 'nainte, să constată, că în cancelaria dsale să ocoșesc oamenii, cu dsa dimpreună, că ce nume să aleagă părinții la copiii lor, -- lucru ce nu li-să cade și nu-'s chemați a-'l face.

Ce are omul cu ce se va scrie în matriculă? Că de-'i spui omului, că-'i scrii în matriculă „Szilárd“, n'o să-'și boteze în veci copilul cu numele frumos de *„Constantin“*, ori că scrii fata *„Virág“* în loc de Floare, și Românu știe că Virág să zice numai la biboliță. Ce aveți să spuneți cum veți scrie în matriculă după legea pocitaniei, — dacă prin asta nu voiți să spăriați pe om dela cutare nume?

Declarăm din parte-ne chestia de încheiată, rămînînd ea pentru cancelaria dlui notar Albini, tot atît de puțin frumoasă.

Magazin de prav, aprins. Mare nenorocire a avut loc în 11 Sept. în Detta (lîngă Timișoara). Nu să știe din ce pricină, magazia cu prav de pușcă a prăvăliei de fer a lui Jäger a exploadat (s'a aprins) și a făcut mari stricăciuni. In prăvălie erau mulți oameni, din cari vre-o 30 de inși au fost greu răniți de ferele și petrile zvîrlite de explosiune între ei. Doi inși au fost răniți de moarte: un plugar și conducătorul prăvăliei.

Furtună mare a fost în 11 Sept. în Petersburg, așa de mare, cum numai rar să dă. Au eșit apele înecînd sub apă de 2 urme în jurul lor. Comunicația luntrilor și corăbiilor s'a întrerupt pe mareIe rîu. In fabricele de gaz și electrică nu s'a putut lucra nimic toată ziua și noaptea. Din cetate în tot 5 minute să dădea pușcături de tun, cari să facă pe oameni luători aminte că primejdia încă ține.

Gendarm ucis. În Mezőkovácsháza a fost Duminecă petrecere. Un anume Matei Baksai era tare lărmuitor și certăreț. Un gendarm l'a arestat și l'a luat să-'l ducă, cînd de-odată certărețul zmulse un cuțit și-'l împlîntă în peptul gendarmului rănindu-'l de moarte. L'au prins și l'au arestat alți gendarmi.

Dl Carol Antoni, rectorul școalei capitale săsești din loc, a trecut ca preot în Cîlnic (Killing). E deja instalat. Se va muta în curînd de tot din Orăștie. In locul dsale a fost ales rector provisor dl înv. I. Seiler.

În dl C. Antoni concetățenii nostri Sași perd un reprezentant fruntaș al naționalismului intransigent, — și plecarea dsale e, hotărît, o slăbire a acelui curent naționalist.

Dieta în Pesta s'a deschis azi, Vineri în 15 Sept. Să prevedea ședință furtunoasă. Guvernul să prezintă ei deja ca abzis. Kossuthiștii cer punerea lui sub acuză. Dieta va fi de nou amînată prin scrisoare regală până la 10 Octobre. — Socialiștii fac demonstrații uriașe în jurul palatului dietei. — Până la încheerea foii n'am primit știri mai amănunțite.

In cauza mizerabilei „alegeri“ dela Ceh, Curia a ordonat cercetare. Va merge un jude de tablă din Dobrițin la fața locului. Deci nădejde de nimicire!

In loc de clopot, tunul! Pe corăbii e obiceiu, că spre ziuă, sau oricînd, cînd e lipsă, feciorii de pe corăbii sunt treziți prin tragerea unui clopot mare. Să știe, de pildă, că corabia pleacă la 11 noaptea, feciorii dorm de cu vreme. Atunci îi trezesc cu clopotul. În porturile de pe rîul Rin, în Germania, sunt totdeauna multe corăbii, că e umblarea mare. Și fiindcă fiecare corabie are lipsă tot la alt timp de personalul său, clopotele lor în porturi sună mereu, așa că poporațiunea din orașele de pe țărmi, n'are odichnă de loc, tot mereu e trezită prin puternicele sunări de clopote. Șeful ținutului Rinului a dat acum poruncă aspră, că dela 10 ore sara până la 6 dimineața nu mai e iertat să se tragă clopotele de corabie. Au și amuțit acelea de atunci. Dar' fiind-că pe corabie nu pot lăsa feciorii să doarmă până la 6 dimineața, — căpitanii de corabie să ajută așa, că în zori de zi, în loc să mai tragă clopotul de sculare, trag pușcături de tun, cari le fac aceeași slujbă, iar' pe cei din oraș îi sperie și mai prost din somn. Că așa zic căpitanii că numai clopotul a fost oprit, dar' tunul nu. Până să le dee poate o nouă oprelişte.

Din Bănat.

Inaugurarea filialei din Buziaș a băncii „Timișana“ din Timișoara.

Timișoara, Sept. 1905.

La 3 Sept. a avut loc în *Buziaș,* (lîngă Timișoara, unde banca „Timișana“ de aici și-a înființat prima ei filială), sfințirea acesteia, care a fost împreunată cu o sărbare frumoasă și românească.

A luat parte lume multă și afară de inteligență, cu deosebire cum era Duminecă, cu toate trenurile ce veniau la Buziaș sosiau țăranii nostri fruntași în haine de sărbătoare, să fie de față la sfințirea acestei nou înființate filiale, a cărei centrală din Timișoara de atîta vreme îi ajută și-'i ferește de străini și de cămătarii fără inimă.

În această zi frumoasă de toamnă, de zile ale culegerii rodului, cînd fiecare agricultor își vede rodul ostenelelor sale de peste an, înaugurarea filialei „Timișana“ a avut loc într'un timp de bun augur. In belșug și în spor i-au dorit toți să trăiască și întocmai cum centrala ei a ajuns între cele dintîi Lănci românești la Românii din Bănat, așa să ajungă și ea, și

---

cilor erau expuse: și date sumare din operațiunile lor.

*

Frumoase lucruri să vedeau în secția *școalei de fete* a Asociațiunii, în care fostele eleve expuseseră lucruri de mână de-a lor, gătite cu artă: tablouri pe pînză și pe lemn, desemnuri în colori ori creion, cusuturi fine, brodării, rufărie fină, etc. Fiecare eșia cu impresia, că frumoasă misiune împlinește această școală dînd, pe lîngă educația aleasă, și instrucție atît de înaltă fiicelor române ce o cercetează.

*

În *secția economică* din școala reuniunii femeilor erau lucruri interesante țărănesti: șteampuri mici, unelte agricole făcute de țărani, industria băișagului și a pescăritului, cu uneltele lor, cultura vermilor de mătasă, păstoritul, vînatul, etc.

*

În total luat, erau multe din toate, deși poate nici o secție n'ar fi putut zice că are destule ori aproape toate ce putea să aibă din cuprinsul său.

Ținta expoziției, însă de a pune un temeiu, fie și mai modest, înzestrării Muzeului, s'a ajuns binișor. Și arangiatorii spuneau că-'s mulțumiți cu atît.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

laudă să aducă inițiatorilor ei, centralei, iar' țăranului român îndeosebi, ajutor în vremuri de lipsă.

După săvîrșirea serviciului dumnezeesc la biserica gr.-or. din Buziaș, oficiat de dnii preoți: Lupșa, Ciocoi și Miloș, a avut loc sfințirea filialei în localul propriu. Șapte preoți au săvîrșit actul sfințirei și-au rugat pe Dumnezeu pentru desvoltarea din ce în ce mai mare a ei.

Iar' după sfințire, mulțimea în frunte cu directorul și jurisconsultul centralei, a plecat la unul dintre restaurantele din Buziaș, unde s'a dat un prînz comun. Erau mulți acolo, tot oameni de frunte de ai nostri și fruntași țărani; s'a petrecut bine și s'au ținut toaste frumoase. A vorbit dnul protopop Pepa pentru directorul și juriscontul centralei dnii Cărăbaș și Dr. Cosma, la care a răspuns Dr. Cosma; a vorbit apoi dnul preot Gherga pentru protopopul Pepa, dnul Cărăbaș apoi, pentru marele Român dnul advocat Ungureanu din Timișoara, ca inițiatorul înființării filialei, Dr. Cosma pentru dame și dl preot Miloș pentru neamul românesc din aceste părți.

După banchet pe cînd soarele să pregătia să dispară pe după vîrfurile munților, ca să încălzească alte inimi, să deștepte alte speranțe, să despărțiră Românii de cinste și de bine, cari luaseră parte la această înaugurare, cu dorința, ca să se întîlnească, poate în curînd, la înaugurarea unei noi izbînzi a institutului „Timișana“ din Timișoara! *St.*

Să scumpesc banii. În 11 Sept., banca imperială germană din Berlin, a urcat etalonul de interese dint'una cu *un percent întreg*. Să ia în lumea financiară ca lucru mare acesta, căci rar să întîmplă urcare așa de mare de-odată. În Londra înainte cu 2 zile încă să urcase etalonul, dar' numai cu jumătate de percent. Urcarea aceasta au făcut'o și în London si Berlin după serioase chibzueli, dar' au fost siliți s'o facă, căci cererile de bani sunt prea mari și prin asta voiesc a le stîmpăra. Deși în Germania, ceastă năvală a cererilor e numai sămnul văzut al desvoltării colosale ce o face industria lor, mai ales dela războiul ruso-japonez încoace. Că le vin comande mari de lucrări industriale din Rusia, de nu le mai răzbesc, și le vor venì încă multă vreme, până își reface ea iară toate cele perdute în războiu.

BANCA NAȚIONALĂ A ROMANIEI

Situațiunea sumară.

1904 21 August	ACTIV	1905 13 August	1905 20 August
94,726.301	66,909.301 Reserva met. Aur 74,144.240; 27,817.000 » trate Aur 31,125.000	130,315.327	105,279.240
3,280.633	Argint și diverse monete	2.412.599	2,157.216
52,261.363	Portofoliu Român și Strein	33,677.790	42,420.882
9,057.901	*)Impr. contra ef. publice 5,866.800; » » » » cont curt. 18,923.147	25,162.647	24,790.275
11,999.940	Fonduri publice	11,999.666	11,999.666
13,690.260	Efectele fondului de reservă..	15,153.610	15,153.610
1,724.046	» » » amortisarea imob. și mat.	2,930.477	2,930.477
5,574.362	Imobili	5,700.774	5,700.871
578.893	Mobilier și Mașini de Imprimerie	579.779	579.940
286.656	Cheltueli de Administrațiune	293.743	298.016
81,772.499	Deposite libere	86,498.290	86,206.890
24,790.301	Compturi curinți	—	—
17,156.579	Compturi de valori	57,594.836	55,549.848
316,899.734		345,320.038	353,096.931
	PASIV		
12,000.000	Capital	12,000.000	12,000.000
18.523,634	Fond de reservă	19,878.642	19,878.642
2,832.428	Fondul amortisării imobilelor și material	3,016.596	3,016.596
200,008.240	Bilete de Bancă în circulațiune	215,605.060	223,579.500
1.461.065	Profit și Pierderi	1,560.783	1,560.783
—	Compturi curente	6,351.825	6,454.967
301.868	Dobânzi și beneficii diverse	348.342	399.553
81,772.499	Deposite de retras	86,498.290	86,206.890
316,899.734	Scomptul 5% *) Dobânda 6%	345,320.038	353,096.931

Sz. 8344—1905 tkv.

Árverési hirdetmény.

A hátszegi kir. járásbiróság mint telekkönyvi hatóság Dr. Jencsiu Tamás ügyvéd által képviselt Stancs Abrahám végrehajtatónak Sándor György és neje szül. Ardeleán Maria t. és t. gyám által képviselt kisk. Sándor, Szilviu, Eleonora, Laurenczia és Lucreczia végrehajtást szenvedő elleni végrehajtási ügyében közhirré teszi, hogy végrehajtatónak 252 kor. 40 fill. tőke, ennek 1904. évi decz. 23-ától járó 5% kamatai 73 kor. 30 fill. eddig megállapitott járulékai és végrehajtási valamint a jelenlegi 16 kor. 40 fill. és a még felmerülendő költségeik kielégitése végett kisk. Sándor, Silviu, Laurenczia, Lucreczia, Eleonora végrehajtást szenvedőknek a a dévai kir. törvényszék, puji kir. jbiróság területéhez tartozó Petrozsén községi 639 sz. tjkvben A † 1 rsz. 225 hrsz. a felvett egész ingatlanát az egyidejüleg kibocsátott árverési feltételekben részletezett összesen 896 kor. kikiáltási árban **1905. évi október hó 2-án d. e. 11 órakor** Petrozsén község elöljárósága házánál megtartandó nyilvános birói árverésen a legtöbbet igérőnek esetleg a kikiáltási áron alól is elfogja adatni.

Árverezni szándékozók tartoznak bánatpénzül az ingatlanok kikiáltási árának 10% készpénzben vagy a kormány által óvadék képesnek nyilvánitott értékpapirban kiküldött kezéhez letenni avagy annak előzetes birói letétben helyezését tanusitó szabályszerü elismervényt átszolgáltatni.

Vevő köteles a vételár felerészét az árverés napjától számitott 30 nap alatt a másik felerészét ugyanazon naptól számitott 60 nap alatt az árverés napjától járó 5% kamataival együtt a hátszegi kir. adóhivatal mint birói letétpénztárnál befizetni.

A bánatpénz az utórészletben fog beszámittatni.

A magállapitott árverési feltételek a hivatalos órák alatt a tkvi hatóság ugyszintén Petrozsény község elöljáróságánál vagy a birói kiküldöttnél megtekinthetők.

A kir. járásbiróság mint tkvi hatóság.

Hátszeg, 1905. évi julius 22-én.

Olvashatatlan
kir. aljbiró.

BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI

CONVERSIUNEA

Rentei 5% amortibilă din 1881/8 și din 1892/3 în Rentă 4% amortibilă.

Referindu-ne la publicațiunea Ministerului de Finance apărută în »Monitorul Oficial« Nr. 116 din 25 August 1905 prin care să chiamă la rambursare toate titlurile de Rentă 5% din 1881/8 rămase în circulațiune, oferim detentorilor de Rentă 5% amortibilă din 1881/8 și de Rentă 5% din 1892/3 încă odată conversiunea acestor obligațiuni în următoarele condițiuni *modificate:*

Detentorii sus ziselor Rente care doresc să facă uz de facultatea de conversiune trebue să prezinte titlurile de convertit cu **începere dela data apariţiunei acestei publicaţiuni până Joi 15/28 Septemvrie 1905 inclusiv** la următoarele case:

în București: ***Banca Națională a României*** și ***Banca Generală Română***

în Brăila, Craiova, Galați, Iași, Bacău, Bârlad, Botoșani, Buzău, Călărași, Caracal, Constanța, Dorohoi, Fălticeni, Focșani, Giurgiu, Piatra-N., Pitești, Ploești, R.-Vâlcei, Roman, Slatina, Tecuci, Tîrgu-Jiu, T.-Vestii, T.-Măgurele, T.-Severin, Tulcea ***la Sucursalele și Agențele Băncii Naționale*** în orele obicînuite de serviciu.

Conversiunea să efectuează din ordinul Guvernului Român prin aplicarea unei stampile.

Ca primă de conversiune prezentatorul primește ***10%*** din valoarea nominală a obligațiunilor 5% aduse spre conversiune, în obligațiuni 4% ale împrumutului din 1905 cu cupoane de dobânzi curgînd dela 1 Octomvrie 1905. Primele, care nu să pot plăti în obligațiuni de aceste să vor achita în numărar pe cursul de ***91 1/8***.

Obligațiunile 5% ale împrumuturilor din 1881/8, ce urmează a să stampila, trebue să poarte cuponul de 1 April 1906, iar' acelea ale împrumuturilor din 1892 și 1893 cuponul de 1 lanuarie 1906.

Depunătorii obligațiunilor vor primì la timp, în conformitate cu publicațiunile ce să vor face, foi de cupoane împreună cu talonul lor.

Depunătorii de obligațiuni din emisiunile 1892 și 1893 vor primì, în afară de prima de conversiune mai sus menționată, și dobînda de 5% pentru trimestrul dela 1 lulie până la 1 Oct. 1905.

Depunerea titlurilor de convertit să va face, sau imediat sau în termin de patru săptămâni dela expirarea terminului de depunere, în cazul în care purtătorul titlurilor ar depune o cauțiune de 5% în numărar sau în efecte publice admise de Banca Națională la împrumuturi calculate după cursul zilei.

Prezentatorul titlurilor la conversiune primesc o adeverință, contra căreia i-să restitue după 15 zile, obligațiunile stampilate precum și prima în obligațiuni din noua Rentă 4% și diferența în numărar.

Formularele necezare să găsesc la Banca Națională a României și la sucursalele și agențele ei, precum și la Banca Generală Română.

București, 30 August / 12 Septem. 1905.

Banca Națională a României.
Banca Generală Română.

1—2

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ANUNȚ.

Din cause familiare este de vînzare eventual închiriare

o prăvălie de coloniale, fier,

etc., investită și cu licență de beuturi cu un reverîment anual de 120.000. cor. — Condițiunile mai detăilate să pot afla dela

2— **Augustin Dima**
Lupény (com. Hunedoarei).

Un învățăcel

din casă bună să primește numai decît în lucrătoarea de pantofărie a subscrisului.

Ioan Vărmăgean
măiestru pantofar
1—4 în Orăștie — Szászváros.

Viță de viie americană

altoită în uscat și în verde, cu rădăcină și fără rădăcină. Soiurile cele mai fine de vin alb de Magyarád,

100 de mii fire

să află de vînzare la domnul

Nica Petruțiu,

proprietar de viie în **Ternova** (Arad megye) cu prețuri ieftine.

Doritorii de a cumpăra, să pot adresa la dînsul de-adreptul. Posta în loc. 4—

Un scriitor

cu **scrisoare frumoasă** și cu **praxă în cancelarie advocațială,** — caută loc în cancelarie advocațială, eventual notarială.

Adresa o dă Administrația foii noastre.

1—

Anunț.

La subscrisul află aplicare un băiat de 13—14 ani ca

ÎNVĂȚĂCEL

Să recere ca băiatul să știe scrie și cetì.

Hunedoara (Vaidahunyad) Sept. 1905.

NICOLAE POPESCU
1—3 **măiestru rotar.**

B. DÉNES, BUDAPESTA

VI. Váczi körut 61.

representantul și depositul general pentru Ungaria, a **fabricei** ces. reg. priveligiate **de mașini și motoare, a inginerului *E. Plewa*, succesorul firmei Brauer și Klasek *Motoare* de benzin, gaz, petroleu și vapor,** 2—100 PH., locomobil de benzin și pretolin 2—20 PH.

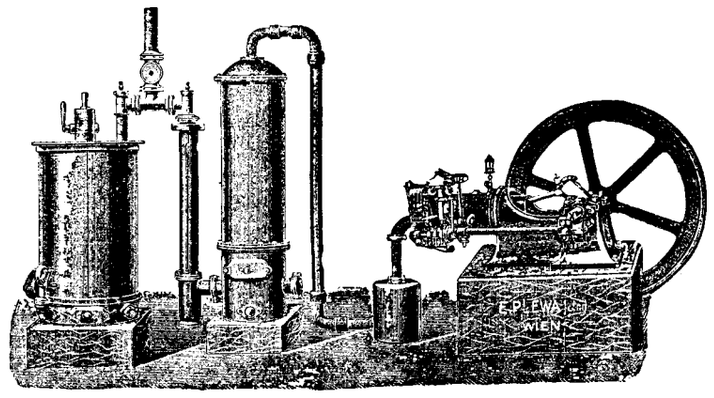

Tot aceleași motoare provăzute cu arangeament pentru gaz sugațiv, reduc cheltuelile de fie-care putere de cal pe oră cu 2—3 fileri!

Prețuri ieftine și condițiuni de plată favorabile!

— Catalog gratis și franco. —

Să primesc representanți solizi în provincie.

50—52

CANCELARIA ARCHITECTULUI ROMÂN:

IOAN NIGA.

Arad, József főherczeg-ut 1 sz.
(lângă „Victoria«).

Pregătește planuri și specificări de spese pentru edificii publice și private, primește lucrări în sfera architecturei mai înalte, cenzurări, colaudări. Ca specialist în ritul nostru oriental, edifică și restaurează biserici în mod artistic, din care cauză îl recomandăm îndeosebi dlor parochi. Trimite planuri, schițe, specificări și servește în lucrări architectonice cu deslușiri gratuite.

Editor și redactor responsabil: **Stefan Popp.** „Tipografia Nouă“, în Orăștie.